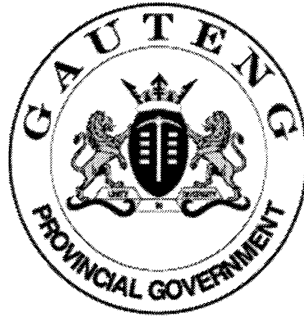

**SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER**

2004

**XITSONGA XA RIRIMI RA VUMBIRHI
NHLAWULO WA LE XIKARHI**

(Papila ra vumbirhi)

SG

934-2/2

8 pages

XITSONGA SECOND LANGUAGE SG: Paper 2

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

NDZAWULO YA DYONDZO YA LE GAUTENG

XITHIFIKHEYITI XA XIKAMBELO XA LE HENHLA

XITSONGA XA RIRIMI RA VUMBIRHI
NHLAWULO WA LE XIKARHI
(Papila ra vumbirhi)

NKARHI: Tiawara Timbirhi

TIMAKISI: 80

SWITSUNDZUXO NI SWILETELO

- Phepha leri ri vumbiwile hi swiyenge swa mune, xiyenge xa **A**, **B**, **C** na **D**.
- Hlamula swivutiso swimbirhi ntsena.
- Eka xiyenge xa **D** u fanele ku hlawula exikarhi ka xirungulwana ni mfuwo wa rixaka.
- Hlaya u twisisa u nga si hlamula.
- Thaka a ri laveki.

XIYENGE XA A

XIVUTISO XA 1
VUTLHOKOVETSERI (PEOTRY)

Xikolokolo nguvu ya Pitori: J.M. Magayisa

1.1 Hlaya ndzimana leyi nga laha hansi, ivi u hlamula swivutiso leswi landzelaka:

TINYENYANA

Ndzi yimeleni ndzi ta ta haha na n'wlna,
Ndzi haha,
Ndzi puruka,
Ndzi ya phatsama,
Ndzi handza ndzi jovota.

Ndzi yimeleni ndzi ta ta ringa ntsako wenu,
Ndzi wisa ku pfuka ndzi ndzundza,
Ndzi hlakata vutomi byanga hi swahava,
Ndzi lombeni timpapa ta ku puruka,
Ndzi haha henhla ka misava ndzi yi vonela hansi.

Ntsena ndza hluleka,
Ku hambanyisa vuyimbeleri byenu ni vuvulavuri,
Mi swi kotisa ku yini ku tshama mi ri tincece?
Purukani mi ya phatsama ndza ta,
Mahlambandlopfu na n'wina mativula i mani?

Ndzi timeleni n'wina va voya bya tinsiva,
Ndzi navela tiko renu,
Tiko ra va nhlangoano wa tindzimi,
Ndzi yimeleni mi nga ndzi siyi,
Kumbe a ndzi ta rivala mangava ya xihondzo.

Ku tiphina ka n'wina!
Henhla ni le hansi i swiluvulo swenu,
Ndzhukano wa Adama a mi wu twanga n'wina?
Leswi hinkwakonkwako ma ya...
Nawu wa mapasi wu mi hundzile?

- 1.1.1 Xana mutsari u munhuhatile yini eka vito ra xitlhokovetseri lexi? (2)
- 1.1.2 Boxa rito leri kombaka leswaku hakunene mutsari u munhuhatile swilo leswi a vulavulaka na swona. (4)
- 1.1.3 Nyika vamavizweni va marito lama landzelaka: (10)
- (a) Ndzundza.
 - (b) Hluleka.
 - (c) Puruka.
 - (d) Dyela
 - (e) Tinsiva.
- 1.1.4 Hlamusela mintila leyi landzelaka: (3)
- (a) Ntila wa (8) (3)
 - (b) Ntila wa (13) (3)
 - (c) Ntila wa (18) (3)
 - (d) Ntila wa (22) (3)
 - (e) Ntila wa (23) (3)
- 1.1.5 Hlamusela marito lama landzelaka leswi ya vulaka swona. (2)
- (a) Tincece. (2)
 - (b) Mativula. (2)
 - (c) Swiluvulo. (2)
- 1.1.6 Hlamulela rito Mahlambandlopfu leswaku ri wela kwihi ka xihluvi xa mbulavulo. (2)
- 1.1.7 Mutsari u vula yini eka ntila wa (6) hlamusela hi ririmi ra masiku hinkwawo. (1)

NTSENGO WA XIYENGE XA A: [40]

XIYENGE XA B

**XIVUTISO XA 2
NTLANGU (DRAMA)**

Xihlovo xa le mahlweni madlayisa torah: J.M. Baloyi

- 2.1 Longoloxa mavito ya vatlangi va ntlangu lowu. (8)
- 2.2 Hi xihlovo xilo lexi va nga tshembisa ku xi xavela Saleleni. (2)
- 2.3 Hlaya ndzimana leyi nga laha hansi kutani u hlamula swivutiso leswi yi landzelaka:

Matixisa	:	(Hi ku hlevetela) Sula xifaniso xa yena emisaveni leyi.
Gemba	:	Ku halata ngati swi ta ku durhela ngopfu manana.
Matixisa	:	Yoleyo a hi mhaka ya wena, Gemba. Leswi u nga magemba-ndlopfu-hi-nhloko-yi-funya-buwa ndzi gembele leya ka mina ndlopfu.
Gemba	:	(A ku duu!) Hikokwalaho ka yini u lava ku tima ndzilo wa Xixurhana?
Matixisa	:	A nga twisisi

- 2.3.1 Xana u twisisa yini hi rito “hi ku hlevetela”. (1)
- 2.3.2 U vula yini loko a ku: “Sula xifaniso xa yena emisaveni leyi. (2)
- 2.3.3 Boxa vito ra wanuna loyi a a fanele ku susa xifaniso lexi. (1)
- 2.3.4 Loyi a ku fanele ku susiwa xifaniso xa yena i mani? (1)
- 2.3.5 Boxa vuxaka lebyi a byi ri kona exikarhi xa yena na Matixisa. (1)
- 2.3.6 Hikokwalaho ka yina a lava leswaku xifaniso lexi a xi suke emahlweni ka yena. (2)
- 2.3.7 Hi twa Gemba a vula leswaku ntirho lowu u ndzi byarisaka wona i tlakula va xurhe. Hikokwalaho ka yini a tirhisa marito lawa. (4)
- 2.3.8 Xana u twisisa yini hi rito “ndzi fanele ku khedza-khedza hinkwaswo khwatsi. (2)
- 2.3.9 Xana Matixisa a ri na vana vangani? (1)
- 2.3.10 Boxa Mavito na swivongo swa va Maseve. (2)
- 2.3.11 Xana Gemba a a tshama kwihi? (2)
- 2.3.12 Xana Gemba a a dumili hi yini laha tikweni? (2)

- 2.3.13 Xana vamase lava mbirhi a va bula hi timhaka tihi? (2)
- 2.3.14 Boxa vito ra n'wana wa Mihloti. (2)
- 2.3.15 Hlamusela maavelo ya rifa ta Xixurhana. (4)
- 2.3.16 Xana Matixisa yena u nyikiwile yini eka vun'wini lebyi. (1)
- [40]**

NTSENGO WA XIYENGE XA B: [40]

XIYENGE XA C

**XIVUTISO XA 3
HUNGUTSALWA (NOVHELE)**

Ntsendzeleki: G.S. Khosa

3.1 Hlaya ndzimana leyi kutani u hlamula swivutiso leswi landzelaka:

Timhaka ti nyanyisiwile hi loko a vona yindlu yi nga basangi ku fana ni masiku...wa ha ta buluka loko a vona swibye ku lo n'walala!

- 3.1.1 Xana xivangelo lexi xi nga endla leswaku yindlu yi nga basi a ku ri yini? (4)
- 3.1.2 Xana i mani loyi a nga buluka loko a vona swibye ku lo n'walala? (1)
- 3.1.3 Hikokwalaho ka yini Ntsendzeleki a hlongoriwile entirhwani. (2)
- 3.1.4 Xana i mani a nga ya emahlweni no lavela Ntsendzeleki ntirho endzhaku ka ku hlongoriwa. (1)
- 3.1.5 Xana wona a wu ri ntirho wo endla yini? (1)
- 3.1.6 Xana Ntsendzeleki u fikile a yimela xitimela exitichini xihi? (1)
- 3.1.7 Xana i manana mani loyi a nga va na tintswalo ta vutswari eka Ntsendzeleki. (1)
- 3.1.8 Hikokwalaho ka yini mulungu loyi wo sungula laha Ntsendzeleki a tirha kona va n'wi thye vito ra Ngwenya - nkelenge? (2)
- 3.1.9 Xana hi ku vona ka wena Hlamalani a a tsakela ku aka muti na Ntsendzeleki xana? (2)
- 3.1.10 Hikokwalaho ka yini ntsendzeleki a nga tsaki evuton'wini bya yena ku twa marito lawa. (2)

- 3.1.11 Ntsendzeleki a ri na rirhandzu ra vutswari eka mhani wa yena ku tlula mhani wa yena. Hi swi hi leswi kombisaka leswaku a rina rona. (2)
- 3.1.12 Boxa leswi nga humelela Ntsendzeleki na Hlamalani endleni loko va ya ekaya? (3)
- 3.1.13 Xana Ntsendzeleki na Hlamalani va helele kwihhi? (4)
- 3.1.14 Boxa vito ra Xibedlhele lexi Ntsendzeleki a nga tshunguriwa eka xona. (2)
- 3.1.15 Boxa vito na xivongo xa dokodela loyi a tshungula Ntsendzeleki. (2)
- 3.1.16 Xana fumani u swi kotile ku vona Ntsendzeleki exibedlhele. (2)
- 3.1.17 Xana Ntsendzeleki u endlile yini leswi endleke leswaku Fumani a tiva kuri hi yena? (2)
- 3.1.18 Xana Ntsendzeleki xo sungula endzhaku ka ku sisimuka u vutisile Fumani yini? (2)
- 3.1.19 Eka nkarhi wa sweswi Fumani a a tirhela kwihhi? Boxa vito ra Xibedlhele xa kona. (2)
- 3.1.20 Boxa xihundla lexi Fumani a ga byela Ntsendzeleki hi tlhelo ra Beauty. (2)

[40]

NTSENGO WA XIYENGE XA C: [40]

XIYENGE XA D

XIVUTISO XA 4 SWIRUNGULWANA

Hlamula 4.1 Kumbe 4.2

4.1 Hlaya ndzimana leyi landzelaka ivi u hlamula swivutiso leswi nga ehansi ka yona.

TIMINTSU TA MINA

Vanhu van'wana, hi minkarhi yin'wana, va weriwa hi nkateko va nga wu langutelangi. Loko swi humelela hi ndlela yaleyo swa va hlamarisa. Va lahlekeriwa hi vuvona. Lexi a xi tsakisanyana hi Namuka hi leswaku vana vakwe va ngenenyana xikolo, hambileswi yena a a nga wu tivi na nyangwa wa xikolo. A a nga lavi leswaku va dyondza va ko va va madokodela. A a lava ntsena leswaku va kota ku hlaya no tsala tinhlanga ta xilungu. Loko a twa n'wana wakwe a hlaya no tsala tinhlanga ta xilungu, loko a twa n'wana wakwe a hlaya xiphato a a ku u hetile tidyondzo ta yena.

- 4.1.1 Boxa vito ra ndhawu leyi Kholana a humaka eka yona? (2)

- 4.1.2 Hlamusela xivumbeko xa ndyangu wa ka Xitlakati. (12)
- 4.1.3 Loko va ku vito leri ra davulela xana va lava ku hlamusela yini? (2)
- 4.1.4 Xana Tatana Namuka a teke vavasati vangani? (2)
- 4.1.5 Xana a ri na vana vangani? (2)
- 4.1.6 Xana vana va Namuka a va fanele ku fika eka ntangha mani naswona a va fanele va endla yini ku ya hi vutomi bya masiku hinkwawo. (6)
- 4.1.7 Xana Kholana a a thoriwa eka mani endzhaku ka ku pasa ntangha nharhu? Naswona Kholana u tirhile malembe mangani? (4)
- 4.1.8 Nyika nhlamuselo ya xivulwa lexi landzelaka:
“Hakunene vutomi a byi ri ximbitana xa nxambarhele”. (2)
- 4.1.9 Loko va ku mubunu loyi a nga bi a chela ndlala va hlamusela yini? (2)
- 4.1.10 Vatirhi vakwe a va biwa hikokwalaho ka swivangelo swo hambana hambana. Boxa swivangelo leswi u swi tivaka. (4)
- 4.1.11 Xana Kholani yena a a tala ku beriwa yini? (2)

[40]

KUMBE

Xa mina i Tinyeleti: F. Rikhotso

- 4.2 4.2.1 Hikokwalaho ka yini miti ya nkombo yi hlaseriwe hi mati ni maribye? (6)
- 4.2.2 Xana Rivolwa i yini? (2)
- 4.2.3 Boxa lembe leri Rivolwa a nga dilika ha rona. (2)
- 4.2.4 Xana vavasati lava a va ri vangani, naswona a va tshama kwihi? (4)
- 4.2.5 Xana vavasati lava laha va nga fika va hlometela kona a ku tshama yini? (2)
- 4.2.6 Xana eka ndzhawu leyi Vavenda a va endla yini eka yona? (3)
- 4.2.7 Xana ndzhawu leyi a yi tiviwa hi vito rihi? (2)

- 4.2.8 Boxa nhlayo ya miti leyi hlaseriweke hi mati ni maribye. (2)
- 4.2.9 Xana ku ponile vanhu vangani eka mhangu leyi? (2)
- 4.2.10 Tsala mavizweni wa rito: "Ridaka". (2)
- 4.2.11 Boxa vito ra mpfula leyi neke eka xitikwana lexi. (2)
- 4.2.12 Xana lexi pfuleke hi ndhambi a xi cheleta nambu wihi? (2)
- 4.2.13 Mpfula ya ximbhembe i mpfula ya muxaka muni? (2)
- 4.2.14 Boxa vito ra nkwama lowu simekiweke ku ta phalala swisiwana. (2)
- 4.2.15 Van'wana lava a va nyamalarile va kumeke kwihi? (2)
- 4.2.16 Nyika ntirho wun'we wa swinsin'wana. (3)

NTSENGO WA XIYENGE XA D: [40]

TIMAKISI HINKWATO: 80